

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені В. Н. КАРАЗІНА**

ВЕРБИЦЬКА АННА ЕДУАРДІВНА

УДК 811.111-11'42:316.77(043.5)

**КОНЦЕПТ *DISTRESS* / *ДИСТРЕС*
В АНГЛОМОВНОМУ МЕДІА-ДИСКУРСІ:
КОГНІТИВНО-КОМУНІКАТИВНИЙ АСПЕКТ**

Спеціальність 10.02.04 – германські мови

**АВТОРЕФЕРАТ
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата філологічних наук**

Харків – 2018

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана на кафедрі практики англійської мови Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки Міністерства освіти і науки України.

Науковий керівник: кандидат філологічних наук, доцент
Крисанова Тетяна Анатоліївна,
Східноєвропейський національний університет
імені Лесі Українки,
доцент кафедри практики англійської мови

Офіційні опоненти: доктор філологічних наук, професор
Мартинюк Алла Петрівна
Харківський національний університет
імені В. Н. Каразіна,
професор кафедри перекладознавства
імені Миколи Лукаша

кандидат філологічних наук
Ваховська Ольга Володимирівна,
Київський національний лінгвістичний
університет,
доцент кафедри англійської філології і філософії
мови імені професора О. М. Мороховського

Захист дисертації відбудеться «5» жовтня 2018 р. о 12:00 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 64.051.27 у Харківському національному університеті імені В. Н. Каразіна (61022, м. Харків, майдан Свободи, 4, ауд. 7-75).

З дисертацією можна ознайомитися у Центральній науковій бібліотеці Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна за адресою: 61022, м. Харків, майдан Свободи, 4.

Автореферат розісланий «27» серпня 2018 р.

Учений секретар
спеціалізованої вченої ради

I. I. Морозова

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

У дисертації досліджено концептуальну структуру, мовну репрезентацію та дискурсивну актуалізацію концепту DISTRESS / ДИСТРЕС, який становить єдність біологічних, психофізіологічних, культурних, соціальних, поведінкових ознак, в англомовному медіа-дискурсі. Цей концепт закладений у свідомості носіїв англійської мови як складне культурно-специфічне утворення.

Розгляд емоцій в когнітивно-дискурсивній парадигмі зумовлений антропоцентричним спрямуванням лінгвістичної науки. В її фокусі перебуває мовна особистість (*homo lingualis*), комунікативна діяльність якої ускладнена емоційним фоном (*homo sentiens*) (В. І. Шаховський, І. С. Шевченко, А. Барселона, М. Джонсон, З. Кевечеш, Дж. Лакофф, М. Тернер та ін.). Емоції суб'єкта відображено в мові відповідно до концептуальної та мовної картин світу певної лінгвокультури.

Застосування у дослідженні дистресу когнітивної парадигми лінгвістики аргументовано продуктивністю вивчення емоцій через «мову мозку» (*lingua mentalis*), оскільки афективна й інтелектуальна сфери людини є взаємопов'язаними (О. С. Кубрякова, А. П. Мартинюк, Ш. Баллі, Ф. Данеш, Д. Гоулмен та ін.). Продукований розумом дистрес потрібний, у свою чергу, для масштабних змін паттернів мислення (М. Мінський). У лінгвокогнітивній царині предметом особливої уваги є когнітивні репрезентації емоцій – концепти, котрі досліджуються через реконструкцію ментальних структур (прототипи, фрейми, сценарії, тощо) (А. Вежбицька, З. Кевечеш, М. Мінський та ін.).

У дискурсивній площині репрезентація емоцій на вербальному й концептуальному / когнітивно-ідеологічному рівнях зазнає модифікацій залежно від комунікативної ситуації, що визначає передумови для діяльнісного підходу (О. С. Кубрякова, А. П. Мартинюк, О. І. Морозова, А. Белл, Т. А. ван Дейк, Н. Ферклаф та ін.) до дослідження концепту DISTRESS / ДИСТРЕС.

Фрагментарність та різноаспектність лінгвістичних досліджень концепту DISTRESS / ДИСТРЕС на матеріалі англійської, німецької, російської, української мов, івриту (О. В. Д'яконова, Л. В. Мальцева, О. В. Трофімова, М. Белінда, А. Вежбицька, Дж. Гоббс й А. Гордон, К. Елліот, Ф. Кінг, А. Ортоні, Дж. Клор та А. Коллінз) мотивують необхідність детальної реконструкції цілісної когнітивної структури знання про емоцію у свідомості носія англійської мови – концепту DISTRESS / ДИСТРЕС й особливостей його об'єктивації в англомовному медіа-дискурсі.

Актуальність роботи зумовлена застосуванням новітнього комунікативного підходу у дослідженні психоемоційної сфери мовця через ментальний та мовний простори. Актуальності набувають розвідки репрезентації емоцій у взаємодії із системою сприйняття, представлення й продукування інформації в англомовному медіа-дискурсі, що є засобом впливу на масову свідомість. Дослідження концепту DISTRESS / ДИСТРЕС як лінгвокультурного явища, притаманного англомовній картині світу, і його когнітивно-комунікативних характеристик сприяє розробці інвентаризації системи емоційних концептів у концептосфері й робить внесок у загальну теорію лінгвокультурних лакун.

Як **гіпотезу** висуваємо припущення про те, що концепт DISTRESS / ДИСТРЕС є дискретною одиницею свідомості носіїв англійської мови, структура якого має нерозривно пов'язані поняттєвий, ціннісний та образний компоненти. Актуалізація концепту зумовлена комунікативною ситуацією дистресу у межах соціального контексту медіа-дискурсу. Тональність лексичних засобів актуалізації концепту в певній комунікативній ситуації дистресу визначає емоційно-смыслову організацію обраної адресантом комунікативної стратегії і тактики.

Зв'язок роботи з науковими темами. Дослідження виконано в межах науково-дослідної теми кафедри практики англійської мови Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки «Системні та функціональні характеристики одиниць мови різних рівнів», затвердженої вченою радою СХУ імені Лесі Українки (протокол № 2 від 25 вересня 2014 р.).

Метою дослідження є виявлення та опис мовних засобів вербалізації концепту DISTRESS / ДИСТРЕС і його актуалізація в англомовному медіа-дискурсі.

Досягнення поставленої мети передбачає виконання таких **завдань**:

- обґрунтувати принципи і деталізувати термінологічний апарат дослідження концепту DISTRESS / ДИСТРЕС у контексті когнітивно-дискурсивної парадигми;
- розкрити передконцептуальну основу (етимологічний шар й архетип) концепту DISTRESS / ДИСТРЕС;
- структурувати номінативний простір концепту DISTRESS / ДИСТРЕС у вигляді відповідного ЛСП;
- реконструювати образно-ціннісний компонент концепту у вигляді діапазону концептуальних метафор;
- змодельовати когнітивну структуру концепту DISTRESS / ДИСТРЕС;
- здійснити типологію комунікативних ситуацій дистресу в соціальному контексті англомовного медіа-дискурсу;

- визначити тактико-стратегічне планування мовлення адресанта в комунікативній ситуації дистресу;
- установити тональність лексичних засобів актуалізації концепту DISTRESS / ДИСТРЕС у певній комунікативній ситуації дистресу.

Об'єктом дослідження є концепт DISTRESS / ДИСТРЕС та засоби його мовної репрезентації в англomовному медіа-дискурсі.

Предмет дослідження – лінгвокогнітивні й комунікативні характеристики концепту DISTRESS / ДИСТРЕС в сучасному англomовному медіа-дискурсі.

Матеріал дослідження становлять понад 3000 вживань ключового слова *distress* в контексті (формат KWIC – key word in context) із секцій «Newspapers» та «Magazines» в англomовних корпусах the Corpus of Global Web-Based English (GloWbE), the British National Corpus (BYU-BNC), the Corpus of Contemporary American English (COCA). Корпус медіа-текстів складає 47 000 слововживань із 17 різножанрових електронних видань писемного англomовного медіа-дискурсу за 2006–2017 рр. (часовий проміжок – 11 років): газет і журналів, а саме таблоїди, інформаційно-розважальна преса (Daily Express, Daily Mirror), якісна преса (The Guardian, The Independent, The Observer, The Telegraph, The Wall Street Journal, The Seattle Times, Evening Standard, Metro, Dunfermline Press), та медіа-платформ (BBC News, CBC News, Salon, NewsFix, openDemocracy, European Jewish Congress).

Теоретико-методологічною основою дослідження є загальні засади антропоцентричної когнітивно-дискурсивної парадигми, що з інтегруванням мовознавчих підходів, надає системності та комплексності дослідженню емоцій у сучасному англomовному медіа-дискурсі. Дисертація опирається на досягнення в галузі *лінгвістики емоцій* (О. В. Ваховська, М. О. Красавський, Т. А. Крисанова, А. П. Мартинюк, О. Е. Філімонова, В. І. Шаховський, Ш. Баллі, Д. Гоулмен, Ф. Данеш та ін.), *когнітивної лінгвістики* (Є. В. Бондаренко, С. А. Жаботинська, О. С. Кубрякова, З. Д. Попова, Й. А. Стернін, А. Вежбицька, М. Джонсон, З. Кевечеш, У. Крофт, Дж. Лакофф, Р. Ленекер, Ч. Філлмор й ін.), *дискурсології* (Н. Д. Арутюнова, І. П. Біскуб, В. А. Ущина, І. Є. Фролова, І. С. Шевченко, Н. Ферклаф та ін.), *комунікативної лінгвістики* (Л. Р. Безугла, А. Д. Белова, О. С. Іссерс, В. О. Самохіна, Л. В. Солощук, П. Браун й С. Левінсон, Т. А. ван Дейк й ін.), а дослідження складної структури концепту DISTRESS / ДИСТРЕС зумовлює застосування таких теорій, як лінгвістична теорія емоцій, теорія семантичних полів, фреймова семантика Ч. Філлмора, теорія концептуальної метафори.

Для досягнення поставленої мети та виконання завдань використано низку лінгвістичних **методів**: метод *контекстуального аналізу* – для

визначення мовних засобів репрезентації концепту DISTRESS / ДИСТРЕС в англomовному медіа-дискурсі; *концептуальний аналіз* – устанoвлення когнітивної структури концепту DISTRESS / ДИСТРЕС, засобів його вербалізації, а також у взаємодії з *когнітивно-дискурсивною інтерпретацією* – для ідентифікації дискурсивного фрагмента як реалізації тієї чи іншої комунікативної стратегії; елементи *кількісного й статистичного аналізу* – на етапах підрахунку ваги компонентів синонімічних рядів в тлумаченні лексеми *distress* для побудови ЛСП концепту DISTRESS / ДИСТРЕС, для визначення гіперсем із залученням програмного забезпечення Voyant Tools; *дискурсивного аналізу та контент-аналізу* – для встановлення якісних і кількісних характеристик медіа-дискурсу, а саме соціального контексту, у який занурена комунікативна ситуація дистресу, за допомогою програмного забезпечення Textanz; виявлення комунікативних стратегій і тактик та визначення тональності лексичних засобів актуалізації концепту за допомогою програмного забезпечення SentiStrength 2.2.

Наукова новизна отриманих результатів і висновків полягає в тому, що:

- уперше виопрацьовано природу концепту DISTRESS / ДИСТРЕС як культурно-специфічного утворення в англomовному медіа-дискурсі;
- реконструйовано когнітивну структуру концепту DISTRESS / ДИСТРЕС із залученням фреймового й польового підходів та відтворено діапазон його концептуальних метафор в англomовному медіа-дискурсі;
- здійснено типологію соціально орієнтованих комунікативних ситуацій дистресу; визначено їхніх учасників та домінантні соціокультурні цінності в англomовному медіа-дискурсі за допомогою програмного забезпечення Textanz;
- схарактеризовано комунікативні тактики й стратегії актуалізації досліджуваного концепту в англomовному медіа-дискурсі за їхньою регулятивною функцією та мовною формою в кожній комунікативній ситуації дистресу;
- уперше на базі програми SentiStrength 2.2. розроблено методику статистичного контент-аналізу для встановлення тональності лексичних засобів об'єктивації і ситуативної актуалізації концепту DISTRESS / ДИСТРЕС, що виявляє емоційно-аскіологічну та змістово-інформаційну організацію мовлення, їх вплив на іллукутивну силу медіа-повідомлення.

Наукову новизну роботи узагальнено у положеннях, що виносяться на захист:

1. Концепт DISTRESS / ДИСТРЕС – це складний культурно-специфічний структурно-смысловий конструкт, який зберігає соціокультурні й індивідуальні знання про психічний стан емоційної

напруги. Концепт DISTRESS / ДИСТРЕС є емоційно-когнітивним комплексом, який уміщує *gore* як антецедент і суб'єктивне переживання й *страждання* як реакцію актанта на подію.

2. Лінгвальні засоби об'єктивації концепту DISTRESS / ДИСТРЕС угруповано в ЛСП із двома мікрополями, заданими іменем концепту *distress* (п.), його дериватами й синонімами: мікрополе «Suffering» / «Страждання» з розширеннями «Psychological / Mental Suffering» / «Психологічне / психічне страждання, горе» і «Physical Pain» / «Фізичний біль» та мікрополе «Adversity» / «Несприятливі обставини» з розширеннями «Danger» / «Стан небезпеки» і «Need» / «Скрутна ситуація».

3. Образно-ціннісний складник концепту DISTRESS / ДИСТРЕС відтворено у формі діапазону концептуальних метафор, окреслених структурними контурами образ-схем КОНТЕЙНЕР (шість метафор), БАЛАНС (три метафори), СИЛА (дві метафори), БЛОКУВАННЯ/ПРИМУС (дві метафори), ВЕРТИКАЛЬ (одна метафора) та доменами – контурами нижчого рівня схематизації – ПРОСТІР (14 метафор), ФІЗИЧНА СИЛА (дві метафори), ІСТОТА (дві метафори), ЗВУК (одна метафора), ЗБРОЯ (одна метафора), КОЛІР (ТЕМНИЙ, ЧОРНИЙ) (одна метафора), ХВОРОБА (одна метафора), ДІЯЛЬНІСТЬ (фрейм ТВОРЧА ДІЯЛЬНІСТЬ) (одна метафора). Підґрунтям метафоричної концептуалізації власне дистресу та суб'єкта дистресу в англомовному медіа-дискурсі є метонімії, які вказують на фізіологічні та поведінкові реакції на емоцію. Джерелами метафтонімії виступають тіло, звуки та насильницькі дії, а інтеграція досвіду про емоцію та суб'єкт дистресу відбувається за типом «метафора з метонімії». Застосування образних асоціацій концепту DISTRESS / ДИСТРЕС зумовлене стратегічним плануванням комунікативної діяльності адресанта в певній комунікативній ситуації дистресу.

4. Когнітивна структура концепту DISTRESS / ДИСТРЕС утворює фреймову модель, де стереотипні елементи ситуації дистресу подані як слоти та їх розширення й наповнені концептуальними ознаками. Процесуальна природа концепту виявляється у чотирьох фазах: «запобігання / попередження дистресу», «входження в стан дистресу», «процес переживання дистресу», «подолання дистресу».

5. Концепт DISTRESS / ДИСТРЕС актуалізовано в англомовному медіа-дискурсі в домінантних темах та у комунікативних ситуаціях дистресу і контекстуальних уточненнях, пов'язаних між собою родо-видовими відношеннями. Складовими частинами соціально орієнтованої комунікативної ситуації дистресу в медіа-дискурсі є учасники та їхні ролі та соціально-культурні цінності, котрі пропагує адресант.

6. Кожній з комунікативних ситуацій дистресу відповідають окремі типи дискурсивних стратегій. Серед них за регулятивною функцією вирізняються стратегії аргументації, агітації, формування емоційного настрою, дискредитації, за мовною реалізацією – наративно-репрезентативна та наративно-комунікативна, які здатні одночасно втілюватись в англomовному медіа-дискурсі як результат часткового перетину комунікативних тактик.

7. Комунікативну ситуацію дистресу реалізовано в нейтральній, позитивній та негативній для свідомості адресата тональності. Емоційно-аскіологічна й змістово-інформаційна організація комунікативних стратегій аргументації та формування негативного настрою здійснює найагресивніший вплив на аудиторію. Лексична організація комунікативних стратегій агітації й дискредитації інтегрує концепт DISTRESS / ДИСТРЕС у медіа-середовище в найбільш екологічному для аудиторії руслі.

Теоретичне значення дисертаційного дослідження визначається тим, що його положення й висновки є внеском у розвиток таких галузей спеціальності «Германські мови», як дискурсологія (аналіз медіа-дискурсу), медіа-лінгвістика (мова засобів масової інформації), когнітивна лінгвістика (об’єктивація концептів), лінгвістика емоцій / емотіологія (методика дослідження емоцій та емоційних концептів).

Практична цінність роботи полягає в можливості використання її результатів у викладанні нормативних курсів «Теорія мовної комунікації» (розділи «Масовий вплив як комунікаційний процес», «Технологія масовокомунікаційного впливу»), «Стилістика» (розділи «Лексична стилістика», «Стилістична диференціація англійської мови»), у розробленні та впровадженні спецкурсів з медіа-лінгвістики, теорії дискурсу, когнітивної лінгвістики, політичної лінгвістики, лінгвістики емоцій, психолінгвістики; у навчально-методичній роботі для укладання навчально-методичних посібників; у науково-дослідній роботі студентів й аспірантів.

Апробація результатів дослідження здійснена в доповідях на наукових і науково-практичних *вітчизняних та міжнародних* конференціях: «Пріоритети романського та германського мовознавства» (м. Луцьк–Світязь, 2014–2016), «Нове у філології сучасного світу» (м. Львів, 2014); «Міжкультурна комунікація: мова – культура – особистість» (м. Острог 2015), «Каразінські читання: Людина. Мова. Комунікація» (м. Харків, 2015), «Релігія, релігійність, філософія та гуманітаристика у сучасному інформаційному просторі: національний та інтернаціональний аспекти»

(Україна – Сербія – Азербайджан – Польща – Канада, 2016), «Молода наука Волині: пріоритети та перспективи досліджень» (м. Луцьк, 2015, 2017), «Наукова спадщина В. В. Акуленка та сучасне мовознавство» (м. Київ, 2017); науково-практичному *семінарі* «Лінгвістика і методика: сучасний вимір» (м. Луцьк, 2017); на *засіданнях* кафедри практики англійської мови СНУ імені Лесі Українки (м. Луцьк, 2014–2017), а також упродовж навчання в літній школі «Vienna Summer School on Digital Humanities», Віденський технічний університет, Австрія (6–10 липня 2015) та дослідницької програми для аспірантів з семантики і лексикології Erasmus+ в університеті Фехта (Німеччина) (15 березня – 30 вересня 2016).

Публікації. Основні положення та результати дисертаційного дослідження висвітлено у 12 одноосібних публікаціях (загальний обсяг – 5,99 авт. арк.), із них статті: 5 – у фахових виданнях України, 1 – у науковому журналі України, 1 – у міжнародному виданні за спеціальністю (Словаччина), що індексовано в Scopus, Erih Plus, та 5 тез конференцій.

Обсяг і структура роботи складається зі вступу, трьох розділів із висновками до кожного, загальних висновків, списку використаних джерел (наукових – 306 найменувань, лексикографічних – 29, ілюстративного матеріалу – 78, програмного забезпечення – 3). Загальний обсяг роботи 12,51 авт. арк., основний текст – 12,07 авт. арк., дисертація містить 1 таблицю, 3 зображення, 12 схем, 17 додатків.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **вступі** обґрунтовано вибір теми, актуальність дослідження, указано мету й завдання дисертації, визначено гіпотезу, розкрито наукову новизну, основні положення на захист, теоретичне та практичне значення результатів роботи, описано матеріал, теоретико-методологічні основи та методи дослідження.

У першому розділі «**Теоретичні основи дослідження концепту DISTRESS / ДИСТРЕС в англомовному медіа-дискурсі**» обґрунтовано релевантність дослідження концепту DISTRESS / ДИСТРЕС у контексті теоретичних засад когнітивної й комунікативної лінгвістики, окреслено принципи лінгвальної об'єктивації концепту DISTRESS / ДИСТРЕС і його актуалізації в англомовному медіа-дискурсі.

Наявність в емоційному концепті культурної цінності (А. Вежбицька, М. О. Красавський, Ю. С. Степанов й ін.) й особливості його об'єктивації зумовлюють визначення концепту DISTRESS / ДИСТРЕС як культурно-специфічного. Інформативність, сугестивність й інтегративність – головні

ознаки медіа-дискурсу – визначають цілі адресанта, процес й умови перебігу комунікативної ситуації дистресу (далі – КСД). Мовлення адресанта та ознаки медіа-дискурсу визначають тактико-стратегічне планування реалізації концепту DISTRESS / ДИСТРЕС.

Лінгвістичне дослідження процесів концептуалізації емоцій у їх мовному вираженні зумовлює залучення різних теорій: теорії семантичних полів (Л. Вайсгербер, Й. Трір), фреймової семантики Ч. Філлмора, теорії концептуальної метафори (М. Джонсон, З. Кевечеш, У. Крофт, Дж. Лакофф, Р. Ленекер). Запропоновано комплексний алгоритм дослідження концепту DISTRESS / ДИСТРЕС і його актуалізації в англомовному медіа-дискурсі, який складається з чотирьох етапів, які мають на меті:

1) виявити поняттєво-ціннісні ознаки концепту за сумою енциклопедичних знань у галузі філософії, психології; передконцептуальні ознаки (етимологію та архетипний образ); семантику лексем, що об'єктивують DISTRESS / ДИСТРЕС;

2) установити образно-ціннісні характеристики концепту DISTRESS / ДИСТРЕС на базі концептуальних метафори, метонімії, метафтонімії;

3) побудувати фреймову модель концепту DISTRESS / ДИСТРЕС і визначити концептуальні ознаки, які наповнюють слоти і розширення його фреймової структури.

4) визначити КСД в соціальному контексті англомовного медіа-дискурсу; виокремити комунікативні стратегії й тактики актуалізації концепту DISTRESS / ДИСТРЕС; установити тональність лексичних засобів реалізації концепту, що виявляє емоційне ставлення автора висловлення до КСД за допомогою певної комунікативної тактики і стратегії.

У другому розділі «**Лінгвокогнітивні ознаки концепту DISTRESS / ДИСТРЕС в англомовному медіа-дискурсі**» здійснено аналіз поняттєво-та образно-ціннісної складників концепту DISTRESS / ДИСТРЕС; побудовано лексико-семантичне поле вербалізаторів концепту; реконструйовано його метафоричний діапазон; установлено метонімічну основу концептуальних метафор і фреймову структуру концепту.

Передконцептуальною підвалиною є архетипний образ беззахисного та / або поневоленого суб'єкта дистресу (дівиця в біді), типову причину страждання (ЗАГРОЗА) і типовий образ рятівника (лицар у сяючій броні), репрезентований у фраземі *damsel in distress*.

Етимологічний шар і архетипний образ концепту DISTRESS / ДИСТРЕС виявляють такі семантичні ознаки: «фізична розлука з кимось (рідними) / із чимось»; «когнітивний дисонанс» – розділення у думках; «перешкода в досягненні мети»; «чинення морального тиску на особистість»; «скрутна,

тривожна ситуація»; «реальна загроза й поневолення»; «залучення зовнішніх факторів для виходу зі стану дистресу».

Іменем концепту вважаємо лексему *distress* (n) за критеріями найвищої частотності з-поміж інших частин мови (v, adj., adv.) у корпусах англійської мови COCA та BNC і найбільшою повнотою значення. Номінативний простір лексичних репрезентантів концепту, структурований у ЛСП «Distress» за результатами статистичного аналізу у програмному забезпеченні Voyant Tools та компонентного аналізу синонімів, інкорпорує два мікрополя з розширеннями: 1) «Suffering» / «Страждання» (56 %): розширення «Psychological / Mental Suffering» / «Психологічне / психічне страждання» (35 %) та «Physical Pain» / «Фізичний біль» (21 %); 2) «Adversity» / «Несприятливі обставини» (44 %): розширення «Danger» / «Стан небезпеки» (24 %) й «Need» / «Скрутна ситуація» (20 %). У ядрі концепту домінантою семного складу вербалізаторів розміщене значення психологічного / психічного страждання та горя (26 %), а на периферії – стану небезпеки (22 %).

Діапазон концептуальних метафор концепту охоплює кореляти високого ступеня схематизації, а саме образ-схеми ВЕРТИКАЛЬ, БЛОКУВАННЯ / ПРИМУС, КОНТЕЙНЕР, БАЛАНС, СИЛА, і кореляти нижчого рівня схематизації, а саме домени ПРОСТІР, КОЛІР, ЗВУК, ІСТОТА, ФІЗИЧНА СИЛА, ХВОРОБА, ЗБРОЯ, ДІЯЛЬНІСТЬ (фрейм ТВОРЧА ДІЯЛЬНІСТЬ), які мотивують орієнтаційні, онтологічні та структурні концептуальні метафори:

1) орієнтаційні метафори: DISTRESS IS HINDRANCE / ДИСТРЕС Є ПЕРЕШКОДОЮ (кореляти РУХ (*I was up against a wall*), ПОВІТРЯ (*Grief <...> is a big, black cloak, smothering me*)); DISTRESS IS DOWN / ДИСТРЕС Є ВНИЗУ (*in deep distress*); DISTRESS EXPERIENCER IS IN THE CENTRE OF EMOTION / СУБ'ЄКТ ДИСТРЕСУ Є В ЦЕНТРІ ЕМОЦІЇ (*amidst the grief*).

2) Онтологічні метафори: DISTRESS EXPERIENCER IS A BRITTLE OBJECT / СУБ'ЄКТ ДИСТРЕСУ Є КРИХКИМ ПРЕДМЕТОМ (*Wracked with grief, Irene breaks down in tears*); DISTRESS IS A CONTAINER / ДИСТРЕС Є КОНТЕЙНЕРОМ (*people in distress*); DISTRESS IS AN EMPTY CONTAINER / ДИСТРЕС Є ПОРОЖНІМ КОНТЕЙНЕРОМ (*a hole in her heart*); DISTRESS IS FLUID IN A CONTAINER / ДИСТРЕС Є РІДИНОЮ В КОНТЕЙНЕРІ (*outpouring of grief*); DISTRESS IS A LIVING BEING / ДИСТРЕС Є ЖИВОЮ ІСТОТОЮ (*let grief come out*); DISTRESS IS A MOVABLE OBJECT / ДИСТРЕС Є ПРЕДМЕТОМ, ЯКИЙ ПЕРЕНОСЯТЬ (*to bring distress*).

3) Структурні метафори: DISTRESS IS A MAGNETIC FORCE / ДИСТРЕС Є МАГНЕТИЧНОЮ СИЛОЮ (*distress makes him attractive*); DISTRESS IS A MECHANICAL FORCE / ДИСТРЕС Є МЕХАНІЧНОЮ СИЛОЮ (*It crushed me*); DISTRESS IS A HIGH-PITCHED SOUND / ДИСТРЕС Є ВИСОКИМ ТОНОМ (*wailed her grief*); DISTRESS IS INFECTION / ДИСТРЕС Є ІНФЕКЦІЄЮ (*Not even <...> is immune to distress*); DISTRESS EXPERIENCER IS AN INJURED PERSON / СУБ'ЄКТ ДИСТРЕСУ Є ТРАВМОВАНОЮ ЛЮДИНОЮ (*'shellshocked' by the loss*); DISTRESS IS BEING UNDISGUISED / ДИСТРЕС Є НЕПРИХОВАНИСТЮ (*in naked distress*); DISTRESS EXPERIENCER IS AN ISOLATED PERSON / СУБ'ЄКТ ДИСТРЕСУ Є ЛЮДИНОЮ В ІЗОЛЯЦІЇ (*fascism that forces <...> into lonely invisibility*); DISTRESS EXPERIENCER IS A TRAPPED PERSON / СУБ'ЄКТ ДИСТРЕСУ Є ЛЮДИНОЮ У ПАСТЦІ (*caught up in the painful process*); DISTRESS IS COLOUR / ДИСТРЕС Є КОЛІР (*the black suffering*); DISTRESS IS A PLAY / ДИСТРЕС Є ВИСТАВОЮ (*to act out their distress*); DISTRESS EXPERIENCER IS A PERSON WITH LOST EQUILIBRIUM / СУБ'ЄКТ ДИСТРЕСУ Є ЛЮДИНОЮ ІЗ ВТРАЧЕНОЮ РІВНОВАГОЮ (*stumble into distress*); DISTRESS IS A LOSS OF EQUILIBRIUM / ДИСТРЕС Є ВТРАТОЮ РІВНОВАГИ (*unyogalike distress*); DISTRESS EXPERIENCER IS A PERSON WITH LOST CONTROL / СУБ'ЄКТ ДИСТРЕСУ Є ЛЮДИНОЮ ІЗ ВТРАЧЕНИМ КОНТРОЛЕМ (*mad with grief*); DISTRESS IS A LOSS OF CONTROL / ДИСТРЕС Є ВТРАТОЮ КОНТРОЛЮ (*a wild, frantic sadness*).

Метонімічний перенос здійснюється за схемою ЧАСТИНА→ЦІЛЕ, що лежить в основі метафтонімії. Так, ЧАСТИНА ТІЛА (серце, руки, вестибулярний апарат, груди, ноги, голос, тілесна рана)→ЦІЛЕ (суб'єкт дистресу, власне дистрес, зовнішній вияв, душевна / емоційна рана). Метафори мотивують концептуальні метонімії, пов'язані з поведінковими (впливом емоції на когнітивну та діяльнісну сфери суб'єкта) та фізіологічними (тілесні симптоми переживання дистресу) аспектами.

Фреймова структура концепту представлена у вигляді моделі зі слотами, розширеннями і наповненням:

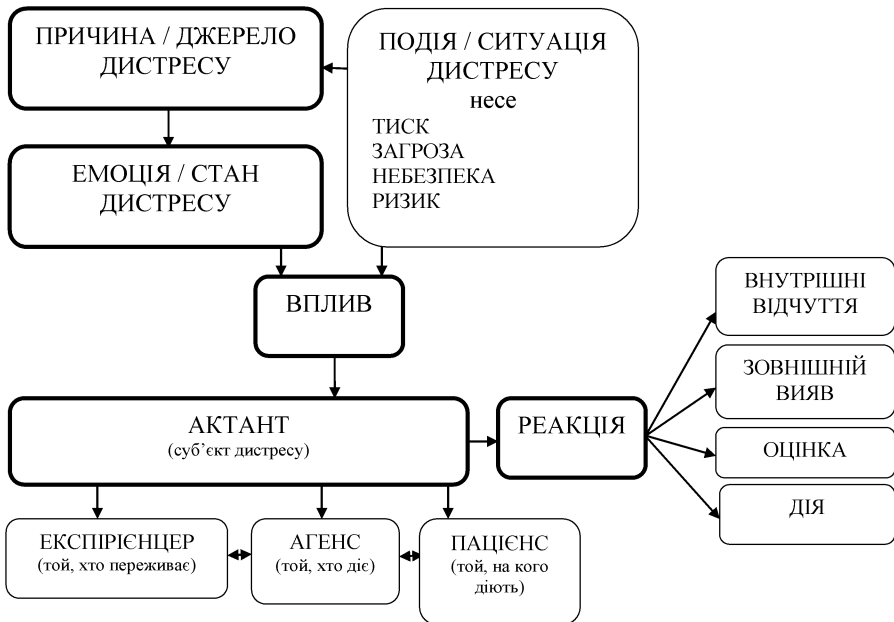

Схема 1. Фреймова модель концепту DISTRESS / ДИСТРЕС

Зміст концепту DISTRESS / ДИСТРЕС формує мережа концептуальних ознак:

- «причинність» слоту ПРИЧИНА / ДЖЕРЕЛО ДИСТРЕСУ;
- «раптовість» (*Quite suddenly, everything fell apart*); «каскадність» (*It is distress heaped upon tragedy*); «тривалість» (*enduring distress*); «часова локалізованість» (*ongoing distress*); «фазовість»: 0 фаза «запобігання / попередження дистресу» (*prevent distress*), 1 фаза «входження в стан дистресу» (*drive to distress*), 2 фаза «процес переживання дистресу» (*suffer distress*), 3 фаза «подолання дистресу» (*dance one's way out of distress*); «інтенсивність» (висока – *profound distress*, середня – *more distressing*, низька – *subtle distress*); «зв'язок емоції з інтелектуальною / ментальною сферою» (*comprehend distress*); «зв'язок емоції з перцептивною сферою» (*palpable distress*) слоту ЕМОЦІЯ / СТАН ДИСТРЕСУ;
- «оцінність» (негативна – *awful distress* і позитивна – *And we must not be scared of unhappiness as a feature of a meaningful life* (The Guardian, 3 August 2012)) слоту РЕАКЦІЯ, розширення ОЦІНКА;
- «непостережуваність» (*sense distress*); «приховування дистресу» (*bite the bullet*) слоту РЕАКЦІЯ, розширення ВНУТРІШНІ ВІДЧУТТЯ;
- «відсутність контролю» (*voice dripping with distress*); «втрата контролю» (*go to pieces*) слоту РЕАКЦІЯ, розширення ЗОВНІШНІЙ ВІЯВ;

– «вольові / свідомі дії суб'єкта» (зі знаком «+» – *relieve distress*, зі знаком «-» – *add to distress*); «вольові / свідомі дії на суб'єкт дистресу» (зі знаком «+» – *heart aches for*; зі знаком «-» – *reawaken one's suffering*) слоту РЕАКЦІЯ, розширення ДІЯ.

У третьому розділі «**Комунікативний аспект дослідження концепту DISTRESS / ДИСТРЕС в англомовному медіа-дискурсі**» запропоновано класифікацію комунікативних ситуацій дистресу.

КСД визначаємо як комунікативну подію та мовленнєву взаємодію її учасників у визначених умовах виникнення емоційного стану, його суб'єктивну інтерпретацію й соціальні стосунки в умовах медіа-комунікації. Контекстуальним уточненням (КУ) є засіб реалізації прагматичних цілей та комунікативної заданості, повідомлення додаткової інформації для деталізації викладення думки та уникнення багатозначності, контекстуального усунення альтернативи. До КСД і їх КУ належать:

КСД 1 «Втрата» (30 %) включає такі КУ: «втрата домівки», «втрата цінностей» та «втрата ролі»;

КСД 2 «Розлука матері з дитиною» (4 %).

КСД 3 «Фрустрація» (27 %) – КУ «нездійснена ціль або невиправдані очікування», «комунікативні провали», «нагромадження стресових ситуацій»;

КСД 4 «Хвороба, недуга чи поранення» (9 %) – КУ «хвороба (смертельна, психічна), недуга», «каліцтво / загроза здоров'ю»;

КСД 5 «Скрутне становище» (15 %) – КУ «нестача грошей: бідність, збанкрутіння», «нестача їжі: голод», «нестача життєво необхідного: домівки»;

КСД 6 «Фізичне насильство» (27 %) – КУ «вбивство / самогубство», «тероризм», «ув'язнення», «війна», «погане поведження, жорстокість»;

КСД 7 «Моральне насильство» (45%) – КУ «порушення душевної рівноваги зовнішньою агресією», «втручання у приватне життя», «знуцання, лейбеллінг», «припинення, дискримінація», «переслідування, залякування», «самокатування», «байдужість або недбале ставлення», «обман, містифікація»;

КСД 8 «Небезпечна ситуація» (8 %) – КУ «пожежа», «пастка».

Комуніканти відіграють ролі *суб'єкта дистресу* (44 %), *індуктора дистресу* (30 %) – явища, об'єкта чи людини, які стали зовнішніми подразниками, та *об'єкта дистресу* (7 %) – предмета чи людини, котрі послуговували пасивним стимулом для зміни емоційного стану оточення.

Визначені соціокультурні цінності у КСД показують, що відсутність «свободи» і «смерть» постають ПРИЧИНОЮ / ДЖЕРЕЛОМ ДИСТРЕСУ. «Життя» в стані дистресу має негативний образ, однак, відновлення його смислу є трансльованою в медіа цінністю. Засобами полегшення або

подолання дистресу є «сім'я», «надія» на відновлення чи встановлення «справедливості», покарання індукторів, та «підтримка». «Час» визначає інтенсивність, уникнення :: неуникнення та полегшення стану.

Концепт DISTRESS / ДИСТРЕС реалізують в англomовному медіа-дискурсі два типи комунікативних стратегій: за мовним матеріалом (нарaтивнo-репрезентaтивнa і нарaтивнo-комунікaтивнa стратегії) та регулятивнoю функцією (аргументація, агітація, формування емоційного настрою, дискредитація), представлені певною комунікативною тактикою.

Критерієм розмежування комунікативних стратегій за формою є мовленнєва поведінка адресанта, що визначає добір мовного матеріалу реалізації концепту DISTRESS / ДИСТРЕС. Прикладом тактико-стратегічної актуалізації концепту DISTRESS / ДИСТРЕС є аналіз фрагменту медіа-дискурсу: *Our grief runs deep. <...>. In these darkest of hours cricket puts its collective arms around the Hughes family* (The Guardian, 27 November 2014). Нарaтивнo-репрезентaтивнy стратегію маніфестують лексичні засоби, що називають або описують DISTRESS / ДИСТРЕС, ідентифікують його концептуальні ознаки, метафоричні проєкції в КСД 1 «Втрата», КУ «втрата ролі». Тактика висловлення емпатії елімінує НРС із позиції мовної форми й стратегію формування емоційного настрою з позиції регулятивної функції.

Емоційно-оцінне ставлення автора щодо комунікативних ситуацій дистресу визначає тональність лексичних засобів утілення комунікативних стратегій за тернарною лінійною шкалою «+1» до «+5» – позитивна тональність, від «+1» до «-1» – нейтральна, від «-1» до «-5» – негативна. Так, негативне емоційно-сміслове навантаження несуть лексичні засоби, які актуалізують концепт DISTRESS / ДИСТРЕС за допомогою КС аргументації (-1,25) у КСД 2 «Розлука матері з дитиною» (-1,5), КСД 7 «Моральне насильство» (-2); КС формування емоційного настрою (-1,25) у КСД 1 «Втрата» (-1,085), КСД 2 «Розлука матері з дитиною» (-1,5), КСД 8 «Небезпечна ситуація» (-1,5); КС дискредитації (-0,34) у КСД 3 «Фрустрація» (-1,17), КСД 5 «Скрутне становище» (-1,5).

ВИСНОВКИ

Інформативність, сугестивність й інтегративність медіа-дискурсу впливають на форму мовної репрезентації концепту DISTRESS / ДИСТРЕС, дослідження якого спрямовує увагу в площини лінгвокогнітивного та дискурсивного аналізу.

Під час лінгвокогнітивного аналізу доведено, що концепт DISTRESS / ДИСТРЕС закладено у свідомості носіїв англійської мови як складний

культурно-специфічний конструкт, дослідження якого включало відтворення поняттєво- й образно-ціннісного складників. Архетипний образ концепту розкриває прототипний сценарій переживання дистресу з його типовими учасниками та причиною. Лексико-семантичне поле демонструє лексичні одиниці, які слугують маркерами комунікативної ситуації дистресу та ідентифікують DISTRESS / ДИСТРЕС як референт висловлення в медіа-дискурсі. Ядерною ознакою концепту є значення психологічного / психічного страждання та горя. Периферійна зона деталізує зміст концепту додатковими ознаками фізичного болю, скрутної ситуації й стану небезпеки.

Образно-ціннісний складник концепту DISTRESS / ДИСТРЕС представлено у вигляді діапазону метафори, актуалізованого в медіа-дискурсі. 23 концептуальні метафори власне емоції й суб'єкта дистресу окреслені структурними контурами образ-схем КОНТЕЙНЕР, БАЛАНС, СИЛА, БЛОКУВАННЯ / ПРИМУС, ВЕРТИКАЛЬ та доменами ПРОСТІР, ЗВУК, КОЛІР, ФІЗИЧНА СИЛА, ІСТОТА, ЗБРОЯ, КОЛІР (ТЕМНИЙ, ЧОРНИЙ), ХВОРОБА, ДІЯЛЬНІСТЬ (фрейм ТВОРЧА ДІЯЛЬНІСТЬ). Метонімії дають доступ до цільового поняття через суміжні з ним фізіологічні та поведінкові реакції на емоцію. Джерелами метафтонімії виступають тіло, звуки та насильницькі дії, а інтеграція досвіду про емоцію та суб'єкт відбувається за типом «метафора з метонімії».

Фреймова структура концепту DISTRESS / ДИСТРЕС складається зі слотів і розширень та виявляє стереотипні елементи ситуації дистресу: ПРИЧИНА / ДЖЕРЕЛО ДИСТРЕСУ, ПОДІЯ / СИТУАЦІЯ ДИСТРЕСУ (розширення: ЗАГРОЗА, ТИСК, НЕБЕЗПЕКА, РИЗИК), ЕМОЦІЯ / СТАН ДИСТРЕСУ, АГЕНТ (розширення: ЕКСПІРІЄНЦЕР, АГЕНС, ПАЦІЄНС), ВПЛИВ, РЕАКЦІЯ (розширення: ЗОВНІШНІЙ ВІЯВ, ВНУТРІШНІ ВІДЧУТТЯ, ОЦІНКА, ДІЯ). Суб'єкти та об'єкти дистресу виконують такі семантичні ролі один відносно одного: АКТАНТ – АГЕНС, АКТАНТ – ПАЦІЄНС, АГЕНС = ПАЦІЄНС, АГЕНС → ПАЦІЄНС, ЕКСПІРІЄНЦЕР = АГЕНС. Концептуальні ознаки (16), що є пропозиціями виокремлених слотів фреймової моделі, формують досліджуваний концепт як ментальну одиницю.

Динамічність структури концепту DISTRESS / ДИСТРЕС відтворює концептуальна ознака «фазовість». Установлено чотири фази: нульова – особа може запобігти негативній емоції; перша – особа входить у стан дистресу під впливом зовнішніх чи внутрішніх чинників; друга – особа проходить процес переживання дистресу, реагуючи певним чином на ситуацію; третя – особа виходить зі стану дистресу, піддана психоемоційним,

фізичним змінам і змінам у поведінці, долає негативний вплив та проходить процес адаптації або емоційний стан переходить у патологію.

Домінантними темами – сферами інформативно-маніпулятивного впливу на адресата, у рамках яких відбувається комунікативна ситуація дистресу, є *Health / Illness* / здоров'я, *Crime* / проблеми злочинності, *Culture* / сфера культури, *Society* / соціальні проблеми та *Legal Affairs* / юридична справа. Мовленнєва взаємодія учасників у визначених умовах виникнення емоції, її суб'єктивна інтерпретація й соціальні стосунки реалізуються в таких *комунікативних ситуаціях дистресу*: «Втрата», «Розлука матері з дитиною», «Фрустрація», «Скрутне становище», «Хвороба, недуга чи поранення», «Фізичне насильство», «Моральне насильство», «Небезпечні ситуації». Виокремлено 26 *контекстуальних уточнень*, які деталізують мовленнєву заданість повідомлення адресанта в кожній КСД.

Учасники інтеракції виконують найчастотніші соціальні ролі членів сім'ї й друзів, дітей, працівників судової та охоронної систем, представників медіа та знаменитостей і виступають суб'єктами, об'єктами й / або індукторами дистресу. Адресант апелює до таких цінностей, як «сім'я», «смерть», «життя», «свобода», «справедливість», «підтримка», «надія», «правда» та «час», які сигналізують про об'єктивацію концептуальних ознак.

Виокремлюємо комунікативні стратегії за їх регулятивною функцією в інформаційному середовищі й відповідні тактики: 1) *аргументація* (апеляція до авторитетів, протиставлення, екземпліфікація й обґрунтування); 2) *агітація* (визнання емоційного стану, дозвіл, переконання, провокування, апеляція до цінностей, емоційний фон); 3) *формування емоційного настрою* (створення напруги, індукція емпатії, емоційна самоекспресія, висловлення емпатії, обмеження / відсутність вибору); 4) *дискредитація* (іронія, непряма оцінка / критика, незгода, нівелювання авторитету, засудження, критика, докір, недовіра, сарказм). За мовною формою розмежовуємо *наративно-репрезентативну стратегію* (НРС), завдяки якій адресант здійснює референцію, та *наративно-комунікативну стратегію* (НКС), за допомогою якої адресант висловлює ставлення до емоції й комунікативної ситуації дистресу в цілому. Комунікативні тактики втілюють НРС і / або НКС окремо та у взаємодії. Використання образних асоціацій концепту DISTRESS / ДИСТРЕС, зумовлене стратегічним плануванням комунікативної діяльності адресанта в певній комунікативній ситуації дистресу.

У результаті аналізу дискурсивних фрагментів визначено тональність лексичних засобів актуалізації концепту DISTRESS / ДИСТРЕС.

У негативній тональності втілено комунікативні тактики *апеляції до авторитетів* КС аргументації, *формування емоційного фону* КС агітації, *незгоди* КС дискредитації, у позитивній – *висловлення емпатії* КС формування емоційного настрою. Засоби актуалізації *КС аргументації* і *КС формування негативного настрою* реалізовані лексикою з негативною тональністю й виражають негативний емоційно-експресивний компонент авторської позиції щодо КСД «Розлука матері з дитиною», «Фрустрація», «Моральне насильство», «Небезпечна ситуація». Актуалізація *КС дискредитації* і *КС агітації* в нейтральній тональності визначає реалізацію концепту в екологічній для свідомості адресанта когнітивно-комунікативній площині.

Перспективним убачаємо визначення місця концепту DISTRESS / ДИСТРЕС у концептосфері в компаративних студіях, а також подальшу розробку запропонованої методики визначення тональності лексичних засобів утілення комунікативних стратегій.

СПИСОК ПУБЛІКАЦІЙ ЗДОБУВАЧА ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Наукові праці, у яких опубліковані основні наукові результати дисертації:

1. Вербицька А. Е. Психологічне підґрунтя мовної передачі емоції дистресу. *Науковий вісник СНУ імені Лесі Українки*. Серія: Філологічні науки. 2014. № 4 (281). С. 19–24.
2. Вербицька А. Е. Статусно-рольові характеристики учасників комунікації у медіа-дискурсі. *Наукові записки НУ «Острозька академія»*. Серія «Філологічна»: зб. наук. праць / укладачі: І. В. Ковальчук, Л. М. Коцюк, С. В. Новоселецька. Острог: вид-во нац. ун-ту «Острозька академія». 2015. Вип. 53. С. 37–40.
3. Вербицька А. Е. Лінгвістичні аспекти дослідження дистресу. *Науковий вісник СНУ імені Лесі Українки*. Серія: Філологічні науки. 2015. № 4 (305). С. 243–248.
4. Вербицька А. Е. Фреймові моделі емоційного концепту DISTRESS / ДИСТРЕС. *Сучасні дослідження з іноземної філології*: зб. наук. праць / відп. ред. Фабіан М. П. Ужгород: ПП «Аутдор-Шарк». 2017. Вип. 15. С. 23–32.
5. Вербицька А. Е. Комунікативні стратегії реалізації емоційного концепту DISTRESS / ДИСТРЕС в англomовному медіа дискурсі. *Лінгвістика XXI століття: нові дослідження і перспективи* / НАН України, Центр наукових досліджень і викладання іноземних мов; редкол.: О. М. Ільченко (голов. ред.) та ін. Київ. 2017. С. 40–50.

6. Verbytska A. Metaphorical Profile of Distress in English Media Discourse. *Topics in Linguistics*. The Department of English and American Studies, Faculty of Arts, Constantine the Philosopher University in Nitra. Slovakia: De Gruyter Open. 2017. Vol. 18. Issue 2. P. 48–62 (наукометричні бази *Scopus, Erih Plus*).

Наукові праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації:

7. Вербицька А. Е. Лексичні засоби вербалізації емоції дистресу. *Нове у філології сучасного світу*: матеріали міжнар. наук.-практич. конф. (27 черв. 2014 р.). Львів: ГО «Наукова філологічна організація «ЛОГОС». 2014. С. 99–102.
8. Вербицька А. Е. Ідентифікація дистресу у медіа-дискурсі. *Каразінські читання. Людина. Мова. Комунікація*: тези доп. XIV наук. конф. з міжнар. участю (27 берез. 2015 р.). Харків: ХНУ ім. В. Н. Каразіна. 2015. С. 32–33.
9. Вербицька А. Е. Актуалізація категорійних ознак дистресу в англомовному медіа-дискурсі. *Молода наука Волині: пріоритети та перспективи досліджень*: матеріали IX Міжнар. наук.-практич. конф. студентів і аспірантів (12–13 трав. 2015 р.). Луцьк: СХУ імені Лесі Українки. 2015. Т. 1. С. 322–325.
10. Вербицька А. Е. Метафорична концептуалізація дистресу у сучасному англомовному медіа-дискурсі. *Релігія, релігійність, філософія та гуманітаристика у сучасному інформаційному просторі: національний та інтернаціональний аспекти*: зб. наук. праць за матеріалами XIII Міжнар. наук.-практич. конф. (29–30 груд. 2016 р.). Україна – Сербія – Азербайджан – Польща – Канада / за заг. ред. д. філос. н. Журби М. А. Монреаль: СРМ «ASF». 2016. С. 52–55.
11. Вербицька А. Е. Метод сентимент-аналізу для визначення перлокутивного ефекту у комунікативній ситуації дистресу. *Молода наука Волині: пріоритети та перспективи досліджень*: матеріали XI Міжнар. наук.-практич. конф. аспірантів і студентів (16–17 трав. 2017 р.). Луцьк: Східноєвроп. нац. ун-т ім. Лесі Українки. 2017. С. 984–986.

Наукові праці, які додатково відображають наукові результати дисертації:

12. Verbytska A. Cognitive Approaches to the Study of Distress in English Media Discourse. *Актуальні питання іноземної філології*: наук. журн. / редкол.: І. П. Біскуб (голов. ред.) та ін. Луцьк: Східноєвроп. нац. ун-т ім. Лесі Українки. 2015. № 3. С. 23–29.

АНОТАЦІЯ

Вербицька А. Е. Концепт DISTRESS / ДИСТРЕС в англомовному медіа-дискурсі: когнітивно-комунікативний аспект. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата філологічних наук за спеціальністю 10.02.04 «Германські мови». – Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки; Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна Міністерства освіти і науки України, Харків, 2018.

Відтворено структуру, особливості вербалізації й актуалізації концепту DISTRESS / ДИСТРЕС в англомовному медіа-дискурсі в лінгвокогнітивному і дискурсивному вимірах.

Лінгвальні засоби об'єктивації концепту угруповано в ЛСП «Distress» із двома мікрополями, заданими іменем концепту *distress* (n.). Діапазон 23 концептуальних метафор, окреслених контурами образ-схем і доменів, утворює образно-ціннісний складник концепту. Фреймова модель, слоти та розширення якої наповнені 16 концептуальними ознаками, формує його когнітивну структуру.

Виявлено два типи комунікативних стратегій: за регулятивною функцією (аргументація, агітація, формування емоційного настрою, дискредитація) і мовною формою (наративно-репрезентативна і наративно-комунікативна). Тональність лексичних засобів актуалізації концепту в певній комунікативній ситуації дистресу визначає емоційно-сміслову організацію стратегії й тактики.

Ключові слова: комунікативна ситуація, концепт DISTRESS / ДИСТРЕС, медіа-дискурс, стратегія, тактика, тональність, фреймова структура.

АННОТАЦИЯ

Вербицкая А. Э. Концепт DISTRESS / ДИСТРЕСС в англоязычном медиадискурсе: когнитивно-коммуникативный аспект. – Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата филологических наук по специальности 10.02.04 «Германские языки». – Восточноевропейский национальный университет имени Леси Украинки; Харьковский национальный университет имени В. Н. Каразина Министерства образования и науки Украины, Харьков, 2018.

Воспроизведено структуру, особенности вербализации и актуализации концепта DISTRESS / ДИСТРЕСС в англоязычном медиадискурсе в лингвокогнитивном и дискурсивном измерениях.

Лингвальные средства объективации группированны в ЛСП «Distress» с двумя микрополями по имени концепта *distress* (n.). Диапазон 23 концептуальных метафор, очерченных образ-схемами и доменами,

формирует образно-ценностную составляющую концепта. Фреймовая модель со слотами, расширением и наполнением из 16 концептуальных признаков формирует его когнитивную структуру.

Обнаружено два типа коммуникативных стратегий: за регулятивной функцией (аргументация, агитация, формирование эмоционального настроения, дискредитация) и языковой формой (нарративно-репрезентативная и нарративно-коммуникативная). Тональность лексических средств актуализации концепта в коммуникативной ситуации дистресса определяет эмоционально-смысловую организацию стратегии и тактики.

Ключевые слова: коммуникативная ситуация, концепт DISTRESS / ДИСТРЕСС, медиадискурс, стратегия, тактика, тональность, фреймовая структура.

ABSTRACT

Verbytska A. E. The Concept DISTRESS in English Media Discourse: Cognitive and Communicative Aspects. – Manuscript.

Dissertation for a Candidate Degree in Philology: Speciality 10.02.04 «Germanic Languages». – Lesya Ukrainka Eastern European National University; V. N. Karazin Kharkiv National University, Ministry of Education and Science of Ukraine, Kharkiv, 2018.

The application of the communicative approach to the study of the speaker's psycho-emotional sphere through the realms of mind and language defines the topicality of this paper. The investigation is directed towards the representation of emotions in interaction with the system of perception, representation and production of information in English media discourse.

The research material consists of more than 3,000 occurrences of key word *distress* in context from the sections 'Newspapers' and 'Magazines' in the Corpus of Global Web-Based English, the British National Corpus, and the Corpus of Contemporary American English. The corpus of media texts constitutes more than 47,000 word uses from 17 electronic editions of written English media discourse of different genres for the period of 2006–2017.

The scientific novelty of findings is to clarify the importance of applying linguistic theories and methods for the study of emotions. Frame and field analyses offered tools to build the cognitive structure of the concept DISTRESS. The classification of socially oriented communicative situations of distress, determination of their participants and dominant socio-cultural values add to the research novelty. The paper analyzes the communication tactics and strategies by their regulatory function and language form in certain communicative situations of distress. The terms 'narrative-representative

strategy’ and ‘narrative-communicative strategy’ were proposed to denote the strategies by their language form. Content analysis by SentiStrength 2.2 software was first applied in this paper to define the tone of the lexical means that represent the concept DISTRESS in the communicative situations. Such sentiment and opinion mining analysis reveals the emotional, axiological, and content organization of the addresser’s narration, which affects the addressee, and the illocutionary force of the media message.

The first chapter ‘Theoretical Foundations of the Concept DISTRESS in English Media Discourse’ covers the terminological apparatus of the research; critically summarizes the academic achievements on distress studies in humanities; outlines the principles of lingual objectification of the concept DISTRESS and its actualization in English media discourse. A four-step algorithm for studying the concept DISTRESS in English media discourse has been proposed here.

The second chapter ‘Lingual and Cognitive Features of the Concept DISTRESS in English Media Discourse’ analyzes interconnected conceptual, figurative, and value constituents of the concept DISTRESS. The concept is represented by a lexico-semantic field of nominations, grouped into two microfields: ‘Suffering’ and ‘Adversity’. Comparing to other parts of speech, the frequency of a lexeme *distress* (n) in such corpora as COCA and the BNC is the highest. Conceptual metaphors (23), metonymies, and metaphonymies figuratively represent the concept DISTRESS. The concept frame structure consists of slots, extensions, and fillers – 16 conceptual features that form the investigated concept as a mental unit.

The third chapter ‘The Communicative Aspect of the Concept DISTRESS in English Media Discourse’ represents a classification of *communicative situations of distress* expanded with a number of *contextual specifications*. The chapter describes a social context in which communicative situations of distress arise, social roles of speakers and socio-cultural values in relation to these situations. Two types of communication strategies have been identified: according to their regulatory function (argumentation, agitation, emotional state formation, discreditation) and language form. To study the second type of communicative strategies, the terms of *narrative-representative* and *narrative-communicative strategies* were developed. Lingual means and predominant conceptual metaphors, with which the concept DISTRESS is incorporated into the discourse, were defined in this chapter. As a result, a sentiment and opinion mining analysis of lexical means enabled us to define the tone of addresser’s message and his / her attitude to the communicative situations of distress.

Key Words: communicative situation, concept DISTRESS, frame structure, media discourse, strategy, tactic, tonality.

Підписано до друку 23.08.2018.
Формат 60 x 90/16. Друк ризографічний.
Гарнітура Times New Roman.
Зам. 1608/2018. Ум. вид. арк. 0,9.
Тираж 100 прим. Ціна договірна.

Надруковано ФОП Сверделов М.О.
м. Харків, вул. Гв. Широнінців, 24, корп. А, кв. 33.
Свідоцтво про державну реєстрацію ВОО № 971661 від 13.12.2005.